

Consideratii privind protecția dreptului la viața privată

Considerations regarding the protection of the right to a private life

Drd. Preduca (Predișor) Grigorianna Manuela*

Abstract

The respect for fundamental rights is one of the founding principles of the European Union and the essential precondition on which its legitimacy relies. The first paragraph of Article 6 (F) of the Treaty on the European Union states that 'The Union is founded on the principles of liberty, democracy, respect for human rights and fundamental freedoms and on the rule of law, principles which are common to the Member States', while the second paragraph of that article states: 'The Union shall respect fundamental rights, as guaranteed by the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, signed in Rome on 4-th, November 1950 and as they result from the constitutional traditions common to the Member States, as general principles for the Community law'. The Court of Justice has reaffirmed this EU obligation several times.

Key words: *right to a private life; the E.C.H.R's 8-th article*

Cuvinte cheie: dreptul la viață privată; art. 8 CEDO;

Dreptul la viață privată („privacy” pentru anglofoni) este unul dintre drepturile fundamentale ale omului, așa cum au fost ele statuate prin convenții internaționale, în special prin Declarația Universală a Drepturilor Omului din 1948. Conceptul a fost explicat mai întâi ca “dreptul de a fi lasat în pace”, însă el a evoluat până în zilele noastre într-un concept mai larg, care ar putea fi definit prozaic ca dreptul unei persoane fizice de a decide câtă informație personală să divulge, cui și pentru ce anume. În legislația fiecărei țări membre a Uniunii Europene, dreptul la viață privată își găsește aplicarea în special în dispoziții constituționale, legislația privind protecția datelor cu caracter personal și, uneori, și în alte acte specifice unui domeniu (cum este cel medical). La nivel instituțional european, cel mai important rol îl au autoritățile pentru protecția datelor cu caracter personal din fiecare stat membru.

Apariția și dezvoltarea conceptului de “viață privată” este relativ târzie, dreptul și implicit necesitatea protejării lui dezvoltându-se treptat în dreptul privat European și American. Ascensiunea la rang de normă constituțională și de “drept fundamental”, nu datează decât după cel de-al doilea război mondial. Prin art. 8 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma pe 4 noiembrie 1950, se instituie și protejază “dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței. În ce privește conceptul American de “Right of Privacy”, acesta este creat de Curtea Supremă a Statelor Unite începând cu hotărârea *Giswold*, din anul 1965.

* Doctorand, Universitatea “Ovidius” Constanța

Determinarea conținutului dreptului la viață privată a ridicat probleme deosebite în jurisprudență și doctrină datorită caracterului său hibrid, grevat de variabile specifice fiecărui individ, având o arie de cuprindere foarte vastă “acoperind secretul, intimitatea cât și libertatea individuală de alegere în orientarea sexuală sau alte chestiuni”¹.

Cea mai cunoscută definiție dată noțiunii de “viață privată” de către literatura de specialitate din occident, este aceea potrivit cu care dreptul la viață personală, este dreptul individului la o viață restrânsă și anonimă². Acestei definiții i se impută faptul că redă numai aspectul psihologic al revendicării dreptului, omițând elementele obiective ale acestuia cum sunt “imaginea”, “sursa de venit”, “impozitele plătite”, “modul de a-și petrece timpul liber”, “viața profesională”, “sănătatea”. De asemenea, asupra conținutului conceptului de “viață privată” s-a promovat și Adunarea consultativă a Consiliului Europei care la 23 ianuarie 1970, a adoptat Rezoluția 428 ce prevede: “În limitele sale esențiale, dreptul la respectarea vieții private constă în posibilitatea persoanei de a-și duce viața așa cum dorește, cu un minim de ingerințe. Acest drept se referă la viață privată, la viață familială și la aceea a căminului, la integritatea fizică și morală, la onoare și reputație, la faptul de a nu fi prezentat într-o lumină falsă, la nedivulgarea unor fapte inutile și jenante, la publicarea fără autorizare a unor fotografii private, la protecția împotriva spionajului și a indiscrețiilor nejustificate sau inadmisibile, la protecția împotriva utilizării abuzive a comunicațiilor private, la protecția împotriva informațiilor confidențiale comunicate sau primite de către un particular.”

În aceeași problemă a conținutului dreptului la “viață privată” Comisia Europeană a Drepturilor Omului în Raportul asupra cauzei Van OOSTERVIJK Versus Belgia s-a pronunțat astfel: “dreptul la respectarea vieții private este dreptul de a trăi atât cât vrei la adăpost de privirile celor străini. Aceasta cuprinde, într-o anumită măsură, dreptul de a stabili și de a întreține relații cu alte ființe umane, cu deosebire în domeniul afectiv, pentru dezvoltarea și realizarea propriei personalități”³. Având în vedere toate aceste elemente, cu mențiunea că acestora li s-ar putea adăuga și altele, se poate concluziona că noțiunea de “viață privată” este un concept sintetic care înglobează în conținutul său tot ce ține de viața privată a persoanei, de individualitatea sa, de ceea ce exprimă individualitatea și libertatea cuiva.

În considerarea conținutului noțiunii de viață privată nu trebuie omise și elemente subiective. În cazul anumitor categorii de indivizi, dreptul la protecția vieții private tinde să se atenueze, iar în cazul altora situația este contrară. De exemplu, viața privată a unui actor sau a unui politician este prin natura profesiei și prin propria voință mai limitată decât viața privată a unui individ oarecare. În unele țări de tradiție anglo-saxonă dreptul la viață privată al politicianilor este foarte restrâns, cariera politică presupunând o divulgare a unor aspecte ale vieții private

¹ Urs, I., *Repararea daunelor morale*, Editura Lumina Lex, București, 2001, p. 143

² Lindan, R., *Le droit de la personnalite*, Dalloz, Paris, 1974, p. 16

³ Micu, D., *Garantarea drepturilor omului*, Editura All Beck, București, 1998, p. 62

inadmisibil de dezvăluit în cazul altor persoane. Din prisma specificului fiecărui individ dreptul la viața privată se prezintă a fi o facultate de autodeterminare individuală , viața privată fiind chemată să câștige întinderea pe care i-o dau toate expresiile de libertate și liniște personală⁴.

Un aspect care a cunoscut soluții divergente în practica și doctrina occidentală este cel al intinderii în timp a dreptului la viață privată. Problema ridicată este dacă dreptul la respectarea intimității vieții particulare subzistă sau nu momentului decesului. Pronunțându-se asupra acestei chestiuni, Tribunalul de Mare Instanță din Paris a apreciat că atingerile la intimitatea vieții private pot prejudicia fixarea imaginii oricărei persoane vii sau moarte. Nu putem deci susține că dreptul la respectarea intimității vieții particulare ia sfârșit la data decesului sau că dreptul la respectarea intimității vieții particulare dispare în momentul decesului⁵ . În același sens s-a pronunțat o altă instanță franceză odata cu judecarea unei spețe ce viza publicarea neautorizată de către ziarul Paris – Match a unor fotografii cu corpul neînsuflețit al fostului președinte al Franței domnul Francois Mitterrand. Instanța franceză aprecia că: “a publica fotografia corpului neînsuflețit al unei persoane implică în mod necesar conștiința de a aduce atingere intimității vieții particulare a acesteia. Nu se poate susține că dreptul la respectarea intimității vieții particulare ia sfârșit la data decesului, sau că dreptul la respectarea intimității vieții particulare dispare în momentul decesului”⁶.

În sens contrar s-a pronunțat, în această speță, Curtea de Apel din Paris, care ia o anumită distanță față de viața privată postuma. Instanța franceză opina că: “protecția rezultând din dispozițiile art. 9 Cod civil, prezintă un caracter individual și vizează singurele atingeri suportate personal de titularul dreptului ce-l privește. Rezultă că dreptul la respectarea vieții particulare nu aparține decât celor vii și că este netransmisibil moștenitorilor”.

În legislația românească, dreptul la respectarea vieții private își are sediul în art. 26 din Constituție care prevede : “Autoritățile publice respectă și ocrotesc viața intimă, familială și privată” , alin. 2 al aceluiași articol “ Persoana fizică are dreptul să dispună de ea însăși, dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora, ordinea publică sau bunele moravuri”.

Din conținutul art. 26 din Constituție rezultă că dreptul la viață poate fi încălcat de autoritățile publice, ca de altfel de orice persoană, numai în cazurile expres prevăzute de lege. Aceste situații sunt cele ce protejează un interes general, drepturile sau libertățile altora și ordinea publică.

Aceeași situație se desprinde și din art. 8 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, ratificată de România prin Legea 30/18 mai 1994 publicată în Monitorul Oficial nr. 135 din 31 mai 1994 modificată prin Legea 79/6 iunie 1995 publicată în Monitorul Oficial nr. 147 din 13 iulie 1995, în sensul că Statul prin autoritățile sale, trebuie să acționeze în asemenea mod încât

⁴ Urs, I., *Repararea daunelor morale*, Editura Lumina Lex, București, 2001, p. 145

⁵ Urs, I., *Repararea daunelor morale*, Editura Lumina Lex, București, 2001, p. 145

⁶ Hotărâri ale CEDO , *Culegere selectivă*, Polirom, Iași, 2000, p. 209

să permită celor interesați să ducă o viață de familie normală, ferind individul de imixțiuni arbitrare ale puterii publice.

Din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor omului, rezultă că imixțiunea unei autorități publice în viața privată a unei persoane este licită numai dacă satisface condițiile impuse de paragraful 2 al art. 8 și anume : dacă a fost “prevăzute de lege”, dacă a urmărit unul sau mai multe din scopurile legitime și dacă a fost “necesară într-o societate democratică”.

În aprecierea noțiunii de “necesitate socială”, din practica Curții Europene a Drepturilor Omului, s-a desprins pe de o parte aprecierea abstractă a situației specifice fiecărei societăți cât și aprecierea globală, plecând de la situația generală la momentul respectiv în țările semnatare. Astfel în cazul “NORRIS Versus IRLANDA” în hotărârea din 26 octombrie 1988, ca de altfel și în cazul DUDGEON, curtea a motivat încălcarea art. 8 din Convenție prin neexistența “nevoii sociale presante” prin aprecierea situației membrilor comunității homosexuale din IRLANDA comparativ cu situația homosexualilor din restul statelor europene. “În comparație cu perioada în care acele legi au fost adoptate, există azi o mai bună înțelegere și o toleranță mai mare față de comportamentul homosexual astfel încât în marea majoritate a statelor membre ale Consiliului Europei sancționarea penală a relațiilor homosexuale nu mai este considerată nici necesară, nici adecvată; Curtea nu poate ignora schimbările importante care au avut loc în acest domeniu în legislația statelor membre”⁷.

Procedând astfel Curtea Europeană a Drepturilor Omului realizează o armonizare la nivel European a protecției drepturilor garantate de “Convenția europeană a drepturilor omului și a libertăților fundamentale”. În realizarea acestei practici unitare în ce privește protejarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, instanța europeană de la Straburg nu s-a erijat într-un organ care impune uniformitate ci, dimpotrivă, s-a obligat să respecte, într-o anumită măsură, varietatea culturală și ideologică a diferitelor sisteme juridice europene. Judecătorii Curții Europene a Drepturilor Omului recunosc în cadrul preocupărilor lor de a asigura un echilibru între respectarea drepturilor și exigențelor interesului general ori utilitatea publică, și rolul unui anumit domeniu discreționar lăsat societăților democratice pentru a decide ceea ce le este necesar.⁸

Se recunoaște astfel instituțiilor democratice naționale un rol de demarcare a drepturilor subiective de interesul general. Această recunoaștere își găsește argumentul în faptul că această demarcare presupune o apreciere asupra unor chestiuni sensibile și controversate care au o legatură intrinsecă cu factorii locali incidenți în cauză. Cu toate acestea libertatea acordată instituțiilor naționale în privința limitărilor aduse unor drepturi importante pentru societatea democratică cum sunt libertatea presei, libertatea persoanei, libertatea de exprimare, protejarea vieții private este redusă, Curtea promovând un control mai strict.

⁷ Hotărâri ale CEDO, *Culegere selectivă*, Polirom, Iași, 2000, Hoffmman vs Austria, Hotărâre din 23 iunie 1993

⁸ Gentimir, A., *Considerații referitoare la interpretarea autonomă a CEDO*, Revista Dreptul nr. 10/2004, p.p. 139-140

În ce privește aria persoanelor care sunt titulare ale dreptului la viață privată în art. 8 al convenției se prevede că "orice persoană" are dreptul la viață personală, iar sub aspectul ocrotirii exercitării acestui drept art. 14 al aceleiași convenții prevede: "Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de prezenta convenție trebuie să fie asigurată fără nici o deosebire bazată în special pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenența la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație".

Orice diferențiere este discriminatorie și deci interzisă în absența unei "justificări rezonabile și obiective", respectiv dacă nu este justificată de un "scop legitim" și dacă nu există o "relație rezonabilă de proporționalitate" între mijloacele folosite și scopul urmărit⁹.

Ocrotirea vieții private a individului se realizează în dreptul românesc atât prin mijloace de drept penal prin incriminarea ca infracțiuni a unor acte de imixțiune în viața privată, ca exemplu art. 192 ce instituie inviolabilitatea domiciliului, art. 195 Cod penal privind violarea corespondenței, art. 196 Cod penal care prevede pedepsirea violării secretului profesional, cât și prin mijloace de drept civil, reparația prejudiciului nepatrimonial prin mijloace patrimoniale (daune morale) fiind împărțită fără rezerve de practică și doctrină românească.

Drepturile personale nepatrimoniale sunt ocrotite (art. 54 al Decretului 31 / 1954) încălcarea lor soldată cu un prejudiciu moral atrage răspunderea conform art. 998. Viața privată aparține patrimoniului moral al oricărei persoane fizice, iar protecția vieții private face parte din ocrotirea drepturilor personalității. De acum atingerile aduse respectului datorat vieții private prin imixțiuni ilegale, pot cauza persoanei prejudicii morale grave, iar titularul dreptului încălcat este îndreptățit să pretindă daune morale.

Jurisprudența și doctrina juridică au ajuns să admită, cu valoare de principiu, posibilitatea reparării bănești a daunelor morale, orientare ce-și are fundamentul juridic, pe de o parte în prevederile art. 998 – 999 Cod civil, texte de lege în care este folosit termenul de prejudiciu, fără a se distinge între prejudiciul material și prejudiciul moral, iar pe de altă parte în unele reglementări legale post-revoluționare, de aplicare în domenii mai limitate, care consacră expres posibilitatea reparării daunelor morale. Se poate exemplifica în acest sens art. 11 din Legea nr. 29 / 1990 care prevede că "instanța va lua hotărâri și asupra daunelor materiale și morale".

Curtea Europeană de Justiție s-a pronunțat cu privire la încălcarea dreptului la viață privată, și anume pentru dreptul de autor, dar nu a lămurit pe deplin problema. Pe scurt - într-un caz din fața unei instanțe spaniole societatea de gestiune colectivă Promusicae a cerut ISP-ului Telefonica să îi zică cine sunt persoanele în spatele unor adrese IP, ca să-i dea în judecată în civil pentru download ilegal prin Kazaa. Telefonica a zis că în conformitate cu legea care implementează Directiva Comerțului electronic, "comunicarea datelor solicitate de

⁹ Hotărâri ale CEDO, *Culegere selectivă*, Polirom, Iași, 2000, Darby vs Suedia, Hotărâre din 23 octombrie 1990

Promusicae nu este autorizată decât în cadrul unei anchete penale sau în vederea protejării securității publice și apărării naționale. Instanța spaniolă a cerut Curții Europene de Justiție să "să se stabilească dacă dreptul comunitar impune statelor membre să prevadă, în vederea asigurării protecției efective a dreptului de autor, obligația de a comunica date cu caracter personal în cadrul procedurii civile". Decizia Curții Europene de Justiție, pe scurt, confirmă faptul că directivele UE nu obligă vreun stat să comunice datele cu caracter personal în cazul unor proceduri civile. Instanța europeană adaugă însă că lasă la latitudinea statelor membre să ia o astfel de decizie, nefiind nici pro, nici contra.

Dreptul comunitar nu impune statelor membre obligația, în vederea asigurării protecției efective a dreptului de autor, de a divulga date cu caracter personal în cadrul unei proceduri civile. Mai multe directive comunitare urmăresc ca statele membre să asigure, mai ales în cadrul societății informaționale, protecția efectivă a proprietății intelectuale și, în particular, a dreptului de autor. Cu toate acestea, o astfel de protecție nu poate aduce atingere exigențelor referitoare la protecția datelor cu caracter personal. Pe de altă parte, directivele privind protecția datelor cu caracter personal oferă statelor membre posibilitatea de a prevedea excepții de la obligația de a garanta confidențialitatea datelor de transfer.

Promusicae este o asociație spaniolă fără scop lucrativ care cuprinde producători și editori de înregistrări muzicale, precum și de înregistrări audiovizuale. Aceasta a sesizat instanțele judecătorești spaniole solicitând obligarea societății Telefónica să dezvăluie identitatea și adresa fizică a anumitor persoane cărora aceasta din urmă le furnizează serviciul de acces la internet și cu privire la care cunoaște „adresa IP”, precum și data și ora de conectare. Potrivit *Promusicae*, aceste persoane utilizează programul de schimb de filiere (cunoscut sub denumirea „peer to peer” sau „P2P”), intitulat „KaZaA”, și permit accesul, în directorul partajat din calculatorul personal (shared folder), la fonograme cu privire la care drepturile patrimoniale de exploatare aparțin asociațiilor *Promusicae*. Prin urmare, *Promusicae* a solicitat comunicarea acestor informații pentru a putea iniția proceduri civile împotriva persoanelor implicate. Telefónica a susținut că, în conformitate cu legislația spaniolă, comunicarea datelor solicitate de *Promusicae* nu este autorizată decât în cadrul unei anchete penale sau în vederea protejării securității publice și apărării naționale.

Instanța spaniolă solicită Curții de Justiție a Comunității Europene să se stabilească dacă dreptul comunitar impune statelor membre să prevadă, în vederea asigurării protecției efective a dreptului de autor, obligația de a comunica date cu caracter personal în cadrul unei proceduri civile. Curtea subliniază că printre excepțiile permise de directivele privind protecția datelor cu caracter personal se află măsurile necesare protecției drepturilor și libertăților altora. Întrucât nu precizează care sunt drepturile și libertățile cărora le este incidentă excepția, directiva asupra confidențialității și comunicațiilor electronice trebuie interpretată în sensul că exprimă voința legiuitorului comunitar de a nu exclude din domeniul său de aplicare protecția dreptului de proprietate, și nici a situațiilor în care autorii urmăresc să obțină această protecție în cadrul unei proceduri civile. Prin urmare, directiva nu exclude posibilitatea, recunoscută statelor membre, de a prevedea

obligația de a divulga date cu caracter personal în cadrul unei proceduri civile. Totuși, directiva nici nu obligă statele membre să prevadă o astfel de obligație.

În ceea ce privește directivele în materia proprietății intelectuale, Curtea de Justiție constată că nici acestea nu impun statelor membre să prevadă, în vederea asigurării protecției efective a dreptului de autor, obligația de a comunica date cu caracter personal în cadrul unei proceduri civile. Astfel, Curtea subliniază că prezenta cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare pune problema concilierii necesare între exigențele referitoare la protecția diferitelor drepturi fundamentale, anume a dreptului la respectarea vieții private, pe de o parte, și a dreptului la protecția proprietății și a dreptului la un recurs efectiv, pe de altă parte. În această privință, Curtea de Justiție hotărăște că, la transpunerea directivelor în materia proprietății intelectuale și a protecției datelor cu caracter personal, statele membre trebuie să se întemeieze pe o interpretare a acestor directive care poate asigura un echilibru just între diferitele drepturi fundamentale protejate de ordinea juridică comunitară. Pe lângă aceasta, la punerea în aplicare a măsurilor de transpunere a acestor directive, incumbă autorităților și instanțelor din statele membre nu numai să interpreteze dreptul lor național într-un mod conform directivelor menționate, ci și să se asigure că nu se vor întemeia pe o interpretare a acestora care ar intra în conflict cu drepturile fundamentale respective sau cu alte principii¹⁰

¹⁰ Bibliografie: Constituția României, modificată și completată prin Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 29 octombrie 2003; Urs, I., *Repararea daunelor morale*, Editura Lumina Lex, București, 2001; Lindan, R., *Le droit de la personalite*, Dalloz, Paris, 1974; Micu, D., *Garantarea drepturilor omului*, Editura All Beck, București, 1998, Hotărâri ale CEDO , *Culegere selectivă*, Polirom, Iași, 2000; Hotărâri ale CEDO , *Culegere selectivă*, Polirom, Iași, 2000, Hoffmman vs Austria, Hotărâre din 23 iunie 1993; Gentimir, A., *Considerații referitoare la interpretarea autonomă a CEDO*, Revista Dreptul nr. 10/2004; Hotărâri ale CEDO , *Culegere selectivă*, Polirom, Iași, 2000, Darby vs Suedia, Hotărâre din 23 octombrie 1990; Heurteaux, M., L'ONU, Franța 1997; Russbach, O., ONU contra ONU: Dreptul internațional confiscat, București 1999; Cojocaru, V., Impactul ONU asupra sistemului internațional, Revista națională de drept 2001, V 7, p. 26-28;